

Latweeschu Awises.

Nr. 46.

Zettortdeenâ 12. Nowemberi.

1859.

Awischu-sinnas.

Zelgawa. Scho reisi saweem lassitajeem jaw jarafta tas, kas itt wiffâs pasauls Awises taggad ta pirma leeta irr, un par ko wiffâs Awises ne warr beigt runnaht un stahstibt, prohti par to, kâ ap jauneem Mahrtimeem wiffâs pilfatôs, fur ween kahds Bahzeeschu pulks mahjo, dseefmu meistersa J. v. Schillera gohda deenas fwinnejuschi; jo 29. Oktoberi (10. Nowemberi) palikke simts gaddi, ka schis gohda wihrs Bahzsemme Marbakas pilfatâ peedsimms. Ja pa wiffu pasauli wiffi augsti un mahziti kungi, ir semmi laudis, kas Bahzu wal-lodu mahf, schim Schilleram tahdu leelu gohdu dohd, ne fpeesti. bet wiffi no pascha labba prahta, tad warresi mihtais Latweetis gan sawrast, ka Schillera dseefmas, kummedini un zitti raksti pateefi tohti teizami. Arri no tam warri sawrast, ka tee irr pahrzelti tif ne wiffâs Giropas wallodâs, un ir Latweeschu wallodâ jaw dascha Schillera dseefma pahrtulkota*) un jums gan derretu arri tahs taggad lassiht. Wehl jo leeliski ne kâ zittâs weetâs Schillera deenas taggad fwinnejuschi Bihne un Umburgâ, fur wiffi laudis kahjene bijusch, wiffi nammi ar fwezzehm un lampehm wakkarôs tohti iegresnoti bijusch un staigajis ne-iskaitams kauschu pulks ar pikku fwezzehm un musihki pa pilfatu un Schillera bildi ar gohda frohni puschlojuschi. Schis deenas wiffâs kummedinu nammâs, wiffâs pilfatôs no Schillera farakstitus jaukus un gudrus kumedinus un wiffadas bildes, kas pehz winna dseefmahm taiftas, rahdijusch, arri jaukas lihdsibas Schille-

ram par gohdu teifusch. Lai dauds mas warreet sawrast, kâ bijis, tad jums isteiffchu, kâ ir Rihgâ schis deenas pawaddijusch. Wiffu neddeku if-wakkarôs kummedinu nammâ rahdijusch tohs leelus un gudrus kumedinus, ko Schillers farakstijis, un kas tahdi teizami, ka pascham gudrakam wihrum, ko klausitees un prezatees. 27tâ Oktoberi (8. Nowemberi) Rihgas 4 gudribas-beedribas bij sawulzejuschees Muscuma sahlê un tē 2 kungi tohti gudras lihdsibas teifusch par Schilleru, israhdidami, ka winsch kristigs teizams dseefmu un rakstu meisters bijis un kahdu labbumu winsch Bahzsemmei darrijs. Tad wakkarâ leelu gohda-maltiti turesusch. 28tâ Oktoberi (9. Now.) atkal kummedinu nammâ rahdija 12 bildes un kummedinu no Schillera raksteem. Paschâ dsimtes deenâ 29tâ Oktoberi (10tâ Nowemberi) leelâ jauki iegresnotâ Schwarzepтеру sahlê bij nosikta Schillera bilde no gipses skunstigi isleeta un ar lohsberu frohni un dahrgahm pufkehm puschkota un tē nu sawulzejahs dauds simts augstu kungu un feewischku klausitees to leelo skunstigu musihki, ko taifija leels pulks kungu un preileenu dseedami un fpehledami, ka bij brihnumâs dsirdeht un fehras pee firds. Pa starpahm arri weens daktera kungs, tad arri weens Gymnastiuma skohlas kungs teize leelu garu gudru lihdsibu, un bij ko klausitees, kad stahstija par Schillera dsihwi un gudreem raksteem. Wakkarâ atkal kummedinu nammâ (kas kauschu tâ peebahsts bija, ka no karstuma itt kâ pirti bij jaswihst), teize lihdsibas, rahdija bildes par Schillera dseefmu „no basnizas pulstena“ un winna kumedinu par Wallensteina lehgeri. Tad 10tôs wakkarâ wairak kâ 300 kungi — ir paschi tee augstakee Rihgâ — atkal sawahze leelâ puschkota Schwarzepтеру namma sahlê un tē ehde leelas gohda-wakkarinas, fur ar musihki, jaukahm dseefmahm

*) Daschu Schillera teizam dseefmu Latw. wallodâ pahrzehlfusch Ahrlawas wezais mahzitajs Eugenbergers un Birschu musichas nelaika mahz. Lundberg un tahs irr lassamas schis grahamatâs: Eugenbergera Derrigs laika kaweklis Latw. 2 dallas 1826. 27. maffa 50 kap.; un Lundberga Daschadu wezsu un jaunu rakstu. krahjums. 1850. Maffa 20 kap. — 3.

un gudrahm runnahm un lihdsibahm zauru nakti isprezajahs. Ne spehju Latweeschu wallodâ wissu tâ isteikt kâ bijis un gan derretu, jo Latweeschu wallodâ naw tahdi wahrdi, ar kurreem tahdas augstu gudribu un sweschas leetas warr isteikt.

Tai treschdeenâ (29tâ Oktobri) arri muhsu **Latweeschu draugu beedri Rihgâ**, Museüma sahlê, bij fanahkuschî un gan ne par Schilleru, bet par Latw. wallodas un tautas leetahm un wajjadfibahm no pulst. 10 no ribta lihds 4 pehz pufschdeenâs farunnajahs un avghadaja, kas Latweescheem derr. Sarunnajahs un nospreede par to, kâ isgahjuschâ gaddâ bijis un nahkoshâ gaddâ jadarra ar Latw. Awisehm un ar jaunahm grahmatahm, kas druffatas un wehl buhtu jagabda, lai laudis nahf pee labbas mahzibas un gohdigas dsihwes; farunnajahs par Bihbeles **jauno Testamentu**, kas no jauna Latw. wallodâ pahrtulokota no kahda Kursemmes mahzitaja un nospreede to gruntigi pahrluhfoht un pahrlabboht; runnaja par Latw. beedribas **daschadu rakstu krahjumu**, par muhsu **Awischu nammu Zelgawâ** un par to leelu Latw. **grahmatu krahjumu**, ko tur effam eetaisjuschî, un kur par 50 kap. wissu gaddu (ikpahneddel) warr tappinaht un dabuht lassihht Latw. grahmatas; kâ **Awischu nammâ** arri warr dabuht pirkt itt wissas Latw. grahmatas, kas ween druffatas Leepajâ, Zelgawâ, Rihgâ un Lehrpatê. Tê **weenâ weetâ** itt wissas grahmatas taggad saliktas, kas lihds schim tikkai ar mohkahm bij sadabbujamas dauds weetas; jo zittas grahmatas tikkai bij dabujamas **Zelgawâ** pee Steffenhagena, zittas pee Lukas, zittas pee Reihera, zittas pee Schulza, — zittas atka stikkai **Rihgâ** woi nu pee Häckera, jeb pee Millera, jeb pee Deubnera, jeb pee Buchholza un Minus kunga, zittas tikkai Leepajâ, zittas Lehrpatê — un ja nu pirzejs kahdas grahmatas gribbeja dabuht, tad lai nu brauz woi raksta schurp turp un pilfatôs eet un melle pa lelu eelahm. Taggad ees pirzejam weegti, jo Aw. nammâ Latw. beedribas grahmatu krahjumâ warr par 50 kap. par gaddu grahmatas lassihht wissu gaddu un arri dabuht pirkt ikkatru grahmatu, kas tam tiht lassihht. Sarunnajamees arri par leelu

grahmatu rulli, kur itt wissas Latw. grahmatas pa kahrtam tâ irr saliktas, ka warr weegli useet ikkatras grahmatas wabrdu, kur winna druffata, kur dabujama, zif winna maksa un kas winna rakstijis. Scho rulli nu drikke un tâ ka gattawa, laudis islaidihs un par lehtu maksu scho rulli, — ar ko leelu leelais puhlinisch bijis, kamehr wissu ritigi warreja salikt, — tad warrehs dabuht. Wehl bij wissadas zittas Latw. derrigas leetas par ko tur farunnajamees. Bet nu jaw buhs deesgan par to teiktis un buhseet redsejuschî, zif ta Latw. beedriba darbojahs un gahda par muhsu Latw. gaischumu un labbumu.

Italia. Tê wehl sajukschanas deesgan. Widus Italias walstis **Parma**, **Modena** un **Toscana** un arri **Pahwesta** semmes leelaka dalka wehl turrachs un turrachs pee sawa prahta. Sardinjeru Rehninam padewuschees; un kad schis tahs bes zittu waldineeku wehleschanu ne gribb peenemt, tad schis deenâs tahs 4 walstis weenprahtigi aiginajuschas Sardinjeru **Prinzi Karignan** par sawu waldineeka weetneeku, kas lai pahrscheem laudim walda tif ilgî, kamehr Sardinjeru Rehninschpats spehschoht to waldischanu usnemt. Ja kahds ar warru un karu zittadu waldischanu teem gribbetu usspeest, tad tee us karu gattawi un gribb karroht lihds beidsamam. Tâ Italeeschi darrijuschî, un ar tahdu stihwu prahtu **Napoleonam** nu saws krusis. Jo tai **Willa-prankas pameerâ Napoleons** apfohlijees, ka teem wezzeem waldineekeem buhs atkal atdabbuht schih sawas walstis, bet arri apfohlijees, ka ne wehleschoht swescheem karra pulkeem nahkt un Italeeschus ar warru paspeest, lai padohdahs teem wezzeem waldineekeem. Apfohlijis wehl, ka wissahm Italias walstim buhs sabsedrotees par weenu leelu walstubeedribu, kurras gohda galwa lai irr **Pahwests Rohmâ**, arri fohlijis gahdaht, kâ **Pahwests** pahrtaisa wezzu nelabbu buhschanu un sawai semmei dohd labbaku waldischanu. Pa tam **Spranzis**, **Gistreikeris** un **Sardinjeris** Zirikê darbojuschees, to meeru gruntigi nospreest un schis deenâs pehz ilgâ un leela puhlina saderrejuschi un tâ nospreeduschî. **Mailante** un **Lombardia** paleek Sar-

dinjerim un schim par to ja-uënnem kahdi 200 milj. parvadu, fo Gistreikeris tai semmè bij jakahjis. Arri Napoleons no Sardinjera taggad prassa 60 milj., fo Sprantschi ar to karru istehrejusch. Benedigas datta paleef Gistreikerim; bet tè lai walda lehnigi un lai ne turr zittus saldatas ka tik ween Italeeschus un lai peeturrahs pee Italeeschu walstu-beedribas. Bezsee Italias waldineeki lai eet sawas walstis, bet lai pee tam ne jauzahs zittu walstu karru-spehki un lai eezell to Italias walstu-beedribu. Ja nu ne warr to wissu ar labbu ween isdarriht, tad lai fanahl Barijs us Kongressi Giropas leelu walstu weetneeki, un lai islihdjina, nospreesch un gahda, ka wifs pareisi taptu Italia pabeigts. Labbi gan buhtu, kad tik wissi to Kongressi gribbetu; jo Gulenderi no ta wehl mas fo gribb dsirdeht un Italeeschi itt nebuht. Schee turprettim suhtijusch pee Napoleona un rakstijusch us zitteem waldineekeem, wissadi luhgusch un isteikusch, ka tik to Sardinjeru Aehninu gribboht un warroht nemt par sawu waldineku. Sardinjerim arri saws prahts, arri Bahwests fakka, ka zitteem nefas ne kaischoht par to, ka sawa semmè waldohht. Wiina laudis dumpi zehluschi, un winsch suhtischoht sawu karru-spehku tohs falauht; arri sabeedrojees ar Neapeles Aehninu, kas arri neko ne gribb sinnaht no tahdas walstu beedribas, pee ka tam buhs peeturretees pehz Napoleona prahtu. Neapeles Aehninsch jaw nolizzis karru-spehku pee Bahwesta rohbescheem un ir Bahwesta saldati stahw gattawi un ne zil tahlu no ta karru-spehka, fo schis 4 walstis, Parma, Modena, Toskana un Bahwesta semmè sabeedrojuschees un Garibaldi zehluschi par sawu Generali, nolikkusch, lai turras prett ifkatru, kas teem ar warru gribb useet, — ta ka tè karsch ifkatru deenu warr fakhtees. Napoleons gribbedams scho fajukluschu leetu islihdsinahht. Sardinjeru Aehninam patz rakstijis leelu gramatu, tahdu: Raksta, zil gruhti effoht bijis, to meeru Zirike faderrecht un wisseem teem, kas weens prett ohtru turras, pa prahtam darriht. Dohdoht nu tahdu padohmu. Lai irr Italia dauds walstis, kas ifkatra gan irr riktiga walstis ar sawu waldineeku, bet kas tomehr wissas lohpà sabeedrotas un

furraas gohda galwa lai irr Bahwests. Ifkatra walstis lai subta sawu weetneeku us leelu landagu, fur wissi lohpà nospreesch par Italias wajjadibahm. Wissi lohpà turr to karru-spehku kas wajjaga. Ta wissa Italia saweenota palikschoht stipra leela semme un sweschineeki wairs ne warrehs tè eejauktees nedj to apspeest. Sardinjeris warroht buht ar meeru, jo baggatu Lombardias semmi jaw dabbujis; arri Parmas un Piazengas walstis lai paturroht, ka schee paschi gribb; bet Parmas waldineeze lai par to dabbu Modenas walsti; Toskanas walsti lai nahht atkal winnas waldineeks Perlants, un Bahwests lai pahrtaija sawa semmè kas nelabs bijis, tad palikschoht ir schi ar meeru. Mantuas un Beschjeras stipree pilfati Gistreikeru datta lai buhtu leele kreposti, fur no wissas Italias saldati tohp turreti par fargeem, tad ne buhschoht jabihstahs, ka Gistreikeris Italeeschus atkal apspeesch. Wehl raksta, lai Sardinjeru Aehninsch, kas no Italeescheem tik lohti tohp zeenihts un mihlehts, schohs usrunna un us to wadda, ka wissi gohdam schim lai bam padohmam padohdahs. Ta Napoleons gan rakstijis; bet welta! Nei Sardinjeris, nei Bahwests, nedj tee zitti no tam dauds fo gribb dsirdeht. Kad Kongressi fanahks, tad tur buhs darba deesgan un ne sinn teikt woi ar labbu beigs. Jo Sprantschi ar Gulendereem fanihkt jo deenas jo wairak, un arri wehl ne warr vilnigi falihkt, kad un ar kahdu spehku Sprantscheem buhs eet palihgà us karru prett Rinesereem. Gulenderi dusmojahs, ka Spranzis un Spanjeris karru fakluschi ar Marokkas jaunu Keiseru Awrikà, bihdamees ka Gulendereem tad suddihis saws spehks Giblaltares kanahla un Widdus-juhra. Sprantschi dusmojahs, ka usmuffinajusch Turku un schis Lessera beedribai aisleednis Egiptè taisiht to leelo Suezes kanablu, ka no Widdus us Needru juheu un Indiu warretu eet ar kuggeem. — Wahzsemme arri leela fajukshana stary tahm sabeedrotahm walstim un Gistreikeris ar Prubsi nekahdi draugi, turprettim Prubsis ar mums eetaija stipru draudisibu. Tad nu ta eet pasaulè, ka jaunà gaddà karru-ugguns atkal warretu isjprukt un Awisehm deemschehl atkal karru-sinnas ne pee-

truhks, ja ne isdohtohs tai leelâ Kongressê wiffu ar labbu isbeigt. Lai Deews iswadda. S—3

Sluddinaschanas.

Mundable bakkus un uppes-malku pabrdohd Reschafungs **Berg.** 1

No Wolgantes pagasta teefas teef sinnamu darribts, fa tai 19tâ Novemberi f. g. pulstien 10tôs no ribta Wolgantes Grubmannu Timmu mabjâs ubtrupi turrehts, fur weena leela laiwa (ar wiffahm pee tabs peederrigahm leetahm) maifi, trauti, ratti, wibrifchku drebbes, weena zubka un wehl dauds un daschadas zittas derrigas leetas wairakfoblitajeem pabrdohs. 1

(Nr. 89.)

Wolgantes pagasta teefa tai 23schâ Dftoberi 1859.

Rannas bahuzas wezzas ebrgeles tays ofzionê (ubtrupê) pabrdohtas Rannas pils-muischâ, Widsemnê, Zebfu kreisê, 10tâ Novemberi sch. g. 1

Vohpu = fahli,

pabrdohd lehti Leepaja pee 9

G. D. Buchert,
Jauna Bulla bobtê.

Wehrâ leekama sinna lauzineekeem.

Wiffeem nihkeem semm-turreem zaur scheem raksteem sinnamu daru, fa es sawâ damp-eljes pabrihki, Tohrna kalnâ, 3 werfes no Ribgas, fur pebrnâ gaddâ eerifteju tabdu maschini, fas ar twaiku-jeb ar dampja-spehku linnu-sehklas skaidri istibri, taggad arri tâ esmu eeriftejees, fa linnu-sehklas un linnus pebrku us andeli un tadeht katrâ laifâ tâvat frohna kâ arri bracka linnu-sehklas un linnus fanemmu un maffaju to paschu tirgu, so pilsfata par teem malka; bet sehflu un linnu pahrdewejeem, fas sawu prezzi schê pee mannis nodohd, atleek wehl tas labbums, fa winneem tê nekabda uskaweschana naw, bet fa prezze tublin teef fanemta un aismakfata. 1

Karl Hr. Schmidt.

Teef pee Krohna-muischas Wezzasmuischas, Bauflas aprinki, peederrigi frohgi:

Tulla frohgs,
Rubbaka frohgs,
Pahlu frohgs,
Behrsu frohgs

25tâ Novembera deenâ 1859tâ gaddâ, pulstien 12tôs pufsdeenâ pee Wezzasmuischas pagasta teefas wairakfoblitajam us arrenti tays isdohti us peezi gaddeem, probti: no 23schâ Aprila deenas 1860 libds

Br i h w d r i k k e h t.

No juhmallas-gubernements augstas waldischanas puffed: Collegienrath G. Blaesé, Censor. Jelgawâ, tal 10. Novemberi. 1859. No. 199.

23schâ Aprila deenâ 1865. Pee Wezzasmuischas muischas-waldischanas warr skaidrakas sinnas dabhuht, ar fahdu funtraktu schêe frohgi us arrenti tays isdohti. 2
Krohna-muischâ, Wezzamuischâ 20tâ Dftoberi 1859.

J. G. Harff.

Gaike muischâ 1mâ Dezemberi 1859tâ gaddâ isfoblis us arrenti to Lohpu muischu: **Surrಾಮಿಷು** (Georgenhof), dabujamu us arrenti no 23schâ Aprila deenas 1860. Tabs klatafas sinnas warr dabhuht pee **Gaike muischas waldischanas.**

Eibde, willa, bohwilla un wiffadas zittas leetas tohy pee mannim us to labbaku wihsi pehrwetas. Arri-dsau es uskemmoes no wiffadahm drahnabm un dreh behm blekkes isdibri (istibriht). No Ribgas schury atnabjis, es dsihwoju Skribwera eelâ, kaleija meistera Seidela namuâ, schkehrsam prett Zehra linnu. 1

Nyholm.

No Wolgantes pagasta teefas teef sinnamu darribts, fa tai 23schâ Novemberi f. g. pulstien 10tôs no ribta Wolgantes Skurbju mahjâs ubtrupi turrehts, fur strgi, gohwis, zubkas, aitas, sohjis, sweija-laiwas, wiffadi tihkli, ratti un wehl dauds un daschadas brauzamas un pee mahjabm derrigas leetas wairakfoblitajeem prett skaidru nandu tays pahrdewtas. 2

Wolgantes pagasta teefa tai 2trâ Novemberi 1859. (Nr. 99.) ††† J. Singul, peefehdetajs.

H. Jakobsohn, pag. teef. ffr.

Stuckmann-muischas waldischana gribb no nahfoscheem Jurgeem 1860 to **muischas frohgu** us 6, woi us 12 gaddem us renti isdoht. Tee, fas gribb us renti pee minnetu frohgu nemt, warr peeteistes pee Stuckmann-muischas waldischanas. 3

Krohna Wezs-Platones muischâ pee Jelgawas, weena gohws peeklibduse. Kam schi sudduse, un fas to par sawu warr ussimeht, tas to warr dabhuht Wezs-Platone. **Roose.** 1

No grabmatu pahrdeweja Frie drich Lukas (J. Hochlig un G. Behre) Jelgawâ nupat irr isdohta un turpat dabujama schi jauna grabmata:

„**Stohlmeisters un winna dehts,**“

jeb:

Pee tezzeschanas ne libds tschaklam buht.

(Mahz. Sal. 9, 11).

Latweeschu wallodâ pahrzeltis no

Ludwig Heerwagen,

Gaujenes draudjes mahitaja.

Rihgâ drifkehstis pee Plates.

Malka eefeeta labbâ wahfâ 25 kap. f.